

УДК 373.3/5.091.12:005.336.5.044.337]:004.777

Грина ІВАНЮК,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
відділу компаративістики інформаційно-освітніх інновацій
Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України,
м. Київ*

Оксана ОВЧАРУК,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
завідувач відділом компаративістики інформаційно-освітніх інновацій
Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України,
м. Київ*

**СТАН ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ
ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ
ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ КАРАНТИНУ,
СПРИЧИНЕНОГО COVID-19**

У статті розкрито сучасний стан та перспективи готовності педагогічних працівників до використання інструментів інформаційно-освітнього середовища для здійснення дистанційного навчання в умовах карантину. На основі проведеного опитування вчителів та інших категорій освітян окреслено проблеми, з якими стикнулися педагоги під час карантину, спричиненому пандемією COVID-19; надано рекомендації щодо організації дистанційного навчання з метою розбудови інформаційно-освітнього середовища закладів загальної середньої освіти.

Ключові слова: *інформаційно-освітнє середовище, педагоги, дистанційне навчання, ІКТ, COVID-19.*

В статье рассмотрены современное состояние и перспективы готовности педагогов к использованию инструментов информационно-образовательной среды для осуществления дистанционного обучения в условиях карантина. На основе проведенного опроса учителей и других категорий педагогов обозначены проблемы, с которыми встретились педагоги во время карантина, вызванном пандемией COVID-19; даны рекомендации по организации дистанционного обучения с целью развития информационно-образовательной среды учреждений общего среднего образования.

Ключевые слова: *информационно-образовательная среда, педагоги, дистанционное обучение, ИКТ, COVID-19.*

The article reveals the current state and prospects of readiness of teachers - teachers, heads of secondary schools, practical psychologists, social educators and other categories of educators to use the tools of information and educational environment for distance learning in quarantine. The definition of the concept of readiness of teachers to use the tools of information and educational environment for the implementation of educational activities in quarantine is done. Based on a survey of teachers and other categories of educators, the problems faced by teachers during the quarantine caused by the COVID-19 pandemic are outlined. Among the identified positive trends, it was found that teachers are responsible for the organization of distance learning, actively engaged in self-education on the use of ICT (61 %). The most active educators use the following tools: Viber – 88,2 %, YouTube – 72,9 %, Prometheus – 32,5 %. Among the most effective forms of distance learning, teachers included webinars, online courses, workshops, online conferences, online seminars and online projects. Among the obstacles and problems are: insufficient access to tools and software, lack of awareness, lack of clear instructions from the management of educational institutions, etc. Challenges and responses of the international pedagogical community to address the issues of distance learning in quarantine, based on the conclusions of the Organization for Economic Cooperation and Development, the Council of Europe are outlined. The novelty of the study is that based on

the identified problems the relevant recommendations are provided for the organization of distance learning to develop the information and educational environment of general secondary education, aimed at: public authorities, general secondary education, postgraduate pedagogical education, NGOs and others stakeholders.

Key words: *information and educational environment, teachers, distance learning, ICT, COVID-19.*

Постановка проблеми. У березні 2020 р. світова педагогічна спільнота опинилася перед викликом, коли школи та інші заклади освіти було зачинено на карантин, спричинений пандемією COVID-19. Всесвітня організація охорони здоров'я оголосила стратегії дій, рекомендувавши урядам країн організувати дистанційне навчання на всіх ланках освіти. Зокрема, низка міжнародних організацій, серед яких Рада Європи, ЮНЕСКО, Організація економічного співробітництва та розвитку здійснили заяви та оприлюднили рекомендації для систем освіти, які можуть використати країни у прийнятті політичних рішень щодо впровадження конкретних планів дій із подолання викликів, що постали перед освітянами в період карантину.

В Україні уряд прийняв Постанову Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 № 211 «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19» та рекомендував взяти до уваги підпункт 2 пункту 13 Положення про функціональну підсистему навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів у надзвичайних ситуаціях (з питань безпеки життєдіяльності) єдиної державної системи цивільного захисту, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 21 листопада 2016 № 1400, що визначили необхідність налагодження дистанційного навчання в закладах освіти. Перед учителями, керівниками шкіл та батьками постала низка питань, пов'язаних із організацією дистанційного навчання: необхідно швидко налагодити систему дистанційного навчання, спілкування з учнями та батьками; налагодити обмін досвідом та

двосторонню роботу з адміністраціями закладів освіти; знайти необхідне обладнання, програмне забезпечення, визначити та використати інструменти онлайн.

Питання необхідності здійснення дистанційних заходів у надзвичайній ситуації зумовило потребу в проведенні опитування громадської думки освітян, що дотичні до організації дистанційного навчання, щодо їхньої готовності та спроможності до використання інструментів інформаційно-освітнього середовища для здійснення навчальної діяльності в умовах карантину. Тому з 27 березня по 4 квітня 2020 р. було проведено одне з перших опитувань педагогів для з'ясування їхніх потреб і проблем (<https://forms.gle/oJjkoADGLTJNBySc6>), метою якого було з'ясування, які освітні ресурси, електронні засоби навчання користуються найбільшим попитом серед учителів в умовах карантину. Актуальність опитування полягала у виявленні прогалин та потреб закладів освіти у швидкому та ефективному реагуванні на ситуацію, що склалася, та з необхідністю підготовки вчителів до організації дистанційного навчання в умовах карантину. Практична значущість полягає в наданні рекомендацій, що ґрунтуються на результатах проведеного опитування та відповідях міжнародних організацій системам освіти країн, де було введено карантинні заходи.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Поняття дистанційного навчання визначено в правовому акті «Положення про дистанційне навчання», під яким розглядають індивідуалізований процес пізнавальної діяльності людини, коли вона отримує знання, набуває вміння та навички; при цьому учасники навчального процесу взаємодіють між собою віддалено, використовуючи інформаційно-комунікаційні технології [4]. Питання застосування дистанційного навчання в освітньому процесі досліджується в наукових працях В. Дивака, Н. Думанського, Т. Крамаренко, В. Попова, В. Трохименка та ін. Особливості використання дистанційного навчання під час підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників розглянуто в роботах В. Бикова,

Ю. Богачкова, В. Кухаренко, Є. Полата, О. Рибалко, Н. Сиротенко, А. Хуторського та ін. [8]. Застосування цифрових інструментів учителями в порівняльному контексті досліджують О. Гриценчук, І. Іванюк, О. Овчарук, Н. Сороко [12]. Так, В. Биков трактує дистанційне навчання як форму організації та реалізації навчального процесу, коли його учасники взаємодіють на відстані, не перебуваючи в одному приміщенні [8, с. 9]. У роботі Є. Полата дистанційне навчання розглядається як форма навчання, коли вчителі та учні взаємодіють на відстані, а навчальний процес реалізується засобами інтернет-технологій [6]. При цьому особливо важливим залишається питання готовності педагога до здійснення дистанційного навчання, особливо, коли виникають обставини непереборної сили та постають нагальні потреби у швидкому переході на нові форми та методи навчання.

Під поняттям готовності сучасні дослідники розуміють психічний, активно-дієвий стан особистості, систему інтегрованих властивостей, що регулює професійну діяльність, забезпечує її ефективність [1, с. 53]. В. Сластьонін вважає, що готовність є особливим психічним станом людини, коли вона розуміє мету, структуру та послідовність своїх дій, які вона має виконати, щоб досягти поставленої мети [7, с. 14]. У роботі А. Ліненко готовність трактується як цілісне утворення, коли людина під час своєї певної діяльності мобілізує волю та емоції [3, с. 56]. У психолого-педагогічній літературі зазначено, що в педагогічній діяльності тривала готовність дозволяє досягнути стабільних результатів. При цьому готовність педагога є двох видів – особистісна та операційно-технічна. Особистісна готовність включає в себе відповідальність, емоції, волю, мотивацію, інтерес до діяльності, яку треба виконати, мобілізацію зусиль і прагнення досягти успішного результату. Операційно-технічна готовність включає в себе знання, навички та вміння, використання засобів педагогічного впливу [5, с. 227–228]. Отже, ключовою є здатність відповідально мобілізуватися, емоційно налаштовуватися, застосовувати свої вміння та знання для виконання поставлених

професійних завдань. Зважаючи на вищезначені думки, *готовність педагогів до використання інструментів інформаційно-освітнього середовища для здійснення дистанційного навчання слід розглядати як налаштованість, умотивованість та обізнаність педагогічних працівників (учителів, керівників ЗЗСО) щодо здійснення навчального процесу в закладах загальної середньої освіти за допомогою та через використання цифрових засобів у створеному закладом середовищі з метою проведення дистанційного навчання, здійснення педагогічних впливів на учнів та виконання інших видів професійної діяльності, а також до постійного підвищення власного фахового рівня з даного напрямку.*

Саме в контексті вищевикладених положень та необхідності визначення потреб і проблем, що постали перед учителями в умовах введеного в країні карантину, було здійснено опитування громадської думки серед педагогічної громадськості щодо організації дистанційного навчання.

Мета статті – виявити проблеми та потреби вчителів у організації дистанційного навчання в умовах карантину, визначити їх готовність до цієї діяльності, а також на основі вивчення стану використання педагогами інструментів інформаційно-освітнього середовища надати рекомендації для організації навчання школярів.

Виклад основного матеріалу. У період із 27 березня по 4 квітня 2020 р. нами за допомогою онлайн-анкети було проведено анкетування освітян (<https://forms.gle/oJjkoADGLTJNBySc6>). Такі терміни були визначені у зв'язку з потребою термінового реагування на запровадження загальнонаціонального карантину щодо поширення вірусу COVID-19, а також із необхідністю організовувати дистанційне навчання в усіх закладах освіти. При цьому під час складання анкети автори взяли до уваги низку постанов й указів уряду України та рекомендації Всесвітньої організації охорони здоров'я, серед яких: Указ Президента України від 13.03.2020 №87/2020 (ст. 32 ЗУ «Про захист населення від інфекційних хвороб»); Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2020

№ 211 «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19»; Постанова МОН України від 16.03.2020 № 406 «Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19»; «Про невідкладні заходи щодо забезпечення національної безпеки в умовах спалаху гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» (рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13.03.2020) та ін.

Освітникам було запропоновано взяти участь в онлайн-опитуванні, яке передбачало реалізацію таких завдань:

- збір даних про ставлення та потреби вчителів та інших категорій освітян у здійсненні дистанційного навчання та підвищенні фахового рівня під час запровадження карантину;

- визначення потреб із питань підвищення професійного рівня освітян у використанні ними електронних засобів навчання, ІКТ для організації дистанційного навчання, комунікації з батьками та інших організаційних питань;

- виявлення проблем та надання рекомендацій усім відповідальним сторонам щодо необхідності підняття професійного рівня педагогів та сприяння обізнаності в застосуванні сучасних цифрових засобів для дистанційного навчання [2].

Розповсюдження анкети відбувалося через онлайн-канали та шляхом безпосередньої розсилки на заклади загальної середньої та післядипломної педагогічної освіти. Також було поширено дописи на сторінці у Facebook, зроблено низку оголошень на вебсторінках Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Це надало можливість отримати відповіді від 607 респондентів, серед яких 73 % – це вчителі закладів загальної середньої освіти, а також спеціалісти післядипломної освіти, викладачі ЗВО, керівники шкіл, методисти, практичні психологи, соціальні педагоги, асистенти вчителів.

Опитування проводилося онлайн, тому було враховано, що респонденти певним чином уже обізнані з інформаційно-комунікаційними технологіями та відповідають на запитання анкети, враховуючи існуючий власний професійний

досвід. Слід зазначити, що поза межами опитування залишилися педагоги, які у зв'язку з різноманітними обставинами не мають якісного доступу до мережі Інтернет; залишилися із застарілим програмним забезпеченням та взагалі не мають необхідних засобів для організації дистанційного навчання й спілкування онлайн; не обізнані з тим, як застосовувати онлайн-засоби для навчання, та які через різні причини не змогли або не виявили бажання надати свої відповіді.

У педагогічних колах нерідко піднімають питання, що використання цифрових засобів у процесі навчання в закладах загальної середньої освіти є не досить ефективним. Із цим пов'язують низку причин, серед яких виокремлюють дві основні: недостатня обізнаність учителів та недостатній доступ до сучасних ІКТ і засобів навчання. Однак під час опитування 95,5 % респондентів зазначили, що вони здійснюють дистанційне навчання в умовах карантину. Більшість педагогів визнали, що від 2 до 6 годин вони витрачають на самоосвіту, щоб покращити рівень володіння онлайн-засобами для організації дистанційного навчання.

Серед респондентів представлено розмаїття освітніх кваліфікацій, значна та переважна їх частка – учителі різних предметів та початкових класів. Зацікавленість учителів початкових класів у здійсненні дистанційного навчання та використанні цифрових засобів пов'язана, на нашу думку, з тим, що останніми роками значна увага приділялася саме цій категорії педагогів у зв'язку з реформою Нової української школи та необхідністю всіх учителів пройти підвищення кваліфікації за новими програмами. Так, серед респондентів за типами професійної кваліфікації вчителі становлять 73 %, керівники шкіл – 11,5 %; практичні психологи – 11,5 %, методисти – 7,3 %. Менше одного відсотка склали соціальні педагоги, вихователі ГПД, асистенти вчителя, викладачі ЗВО, педагоги-організатори, керівники гуртків та бібліотекарі.

Насамперед варто звернути увагу на позитивні тенденції, які спостерігалися у процесі опитування. Так, 73 % учителів, що відповіли на запитання анкети, виявили зацікавленість у нових засобах навчання, що можуть їм допомогти в

організації дистанційного навчання з учнями. Це пов'язано з тим, що саме вчителі різних предметів передусім стикнулися з викликами, пов'язаними з уведенням карантину, саме вони почали налагоджувати дистанційну роботу з учнями першими. Те, що 95,5 % опитаних вказали, що з перших днів карантину вони здійснюють дистанційне навчання, свідчить про їхнє відповідальне ставлення до роботи. При цьому вони вказали на найбільш популярні та доступні для них ресурси й інструменти, які вже впевнено застосовувалися до запровадження карантину. Це – ресурси сайту навчального закладу (62,7 %) та Viber (88,2 %). Крім того, неабияким попитом користуються авторські уроки на каналі YouTube – 72,9 %, матеріали для освітян на EdEra – 42,3 % та Prometheus – 32,5 % (див. рис. 1).

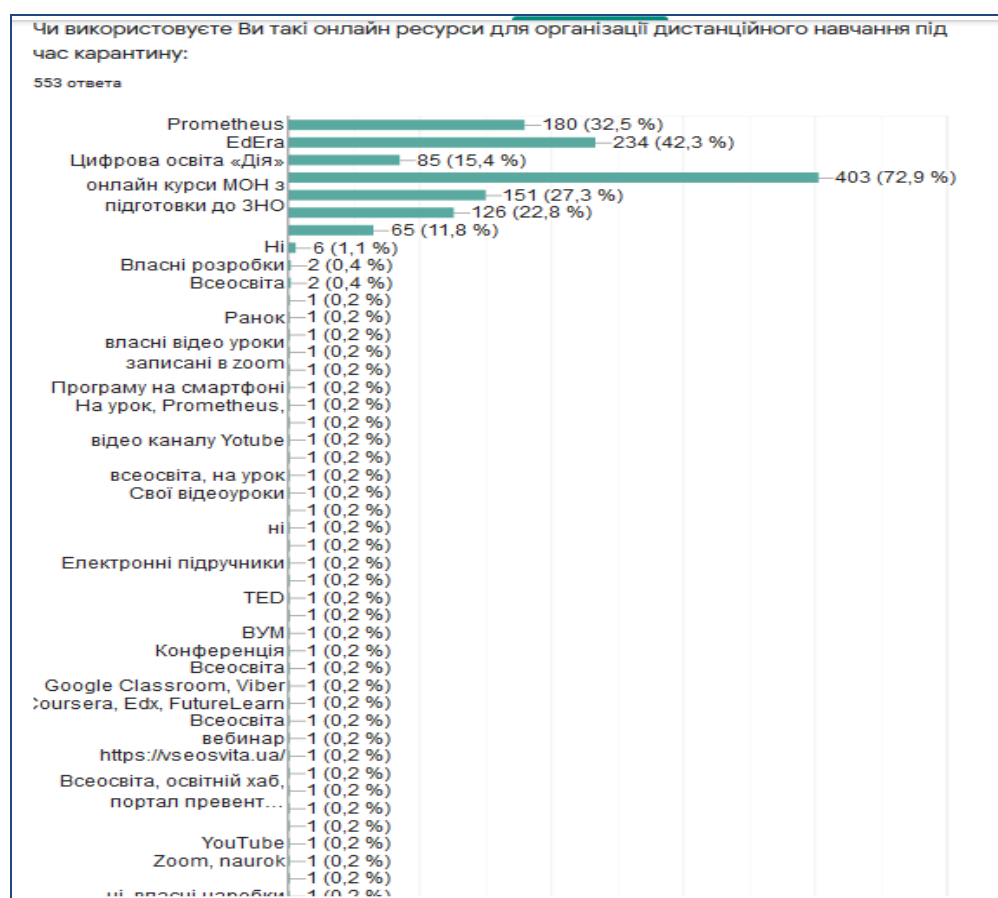

Рис. 1. Розподіл відповідей респондентів за ступенем використання онлайн-ресурсів

Позитивною тенденцією є й те, що серед опитаних 61 % учителів активно здійснюють самоосвіту з питань організації дистанційного навчання та підвищують свою обізнаність у сфері ІКТ. До найбільш ефективних форм професійного зростання педагога віднесли: вебінари, курси та майстер-класи, конференції, семінари та проекти в режимі онлайн. Також серед позитивів слід відзначити, що вчителі почали опановувати нові онлайн-інструменти, онлайн-платформи для спілкування, почали здійснювати пошук зручних для себе та учнів навчальних платформ, які забезпечують індивідуальні та групові форми дистанційної роботи.

Серед основних проблем та потреб педагогів у запровадженні ними дистанційних форм навчання, а також щодо підвищення вмінь та навичок використання онлайн-засобів було виявлено: відсутність чітких інструкцій (особливо для практичних психологів, соціальних педагогів, асистентів учителів); низький рівень готовності вчителів та закладів освіти до онлайн-спілкування в умовах карантину (респонденти надали 3 бали за 5-бальною шкалою); низьку спроможність учителів поширювати та ділитися досвідом серед колег (66,8 %).

До головних перешкод освітяни віднесли такі: обмежений доступ до мережі Інтернет (35,2 %); недостатність власного досвіду у використанні онлайн-інструментів для навчання (58,7 %); недостатність інформації про онлайн-засоби (20,2 %); нечіткі інструкції від адміністрації закладів загальної середньої освіти (10 %) та недостатню власну мотивацію (7,8 %).

Для того, щоб з'ясувати, які перешкоди заважають педагогам здійснювати дистанційне навчання в період оголошеного карантину, їм було запропоновано відповісти на низку запитань із варіантами відповідей та відкритими опціями. Респонденти відзначили також обмежені технічні можливості учнів; обмежений доступ дітей до мережі Інтернет; недостатньо місця на Google диску; недостатня організованість власної діяльності; недостатня мотивація учнів; відсутність можливості підготувати вчителів до дистанційного навчання; нестача ІТ-

технологій; неякісний Інтернет; значна кількість класів, в яких працює вчитель; недостатнє апаратне забезпечення; перевантаження мережі. Серед усіх респондентів лише троє вказали, що не мають проблем з організацією дистанційного навчання. Серед загальних обмежень респонденти зазначили ті, що не залежать від системи освіти: перевантаження мережі, обмежений доступ учнів до мережі Інтернет, неготовність батьків, відсутність дома в учнів необхідного технічного обладнання.

Під час опитування важливо було виявити також статус педагогів у професійному спілкуванні з колегами, а також використання онлайн-мереж та онлайн-засобів для організації дистанційного навчання. Так, близько половини респондентів беруть участь у діяльності професійних спільнот (50,6 %), інші – частково долучаються до такого спілкування або не долучаються взагалі. Педагоги вказали, що переважно інформацію щодо організації дистанційного навчання та новини про інструменти, які можна використати для цієї роботи, вони дізнаються із соціальних мереж (76,3 %). При цьому 65,7 % респондентів отримують розсилку та новини від адміністрації свого закладу освіти; 69,3 % – беруть інформацію про дистанційні форми навчання із сайту МОН України; 38,2 % із них дізнаються про новини на сторінках та із розсилки установ, що здійснюють післядипломну освіту. Це може свідчити про недостатню готовність, низьку активність, непривабливість відкритих ресурсів цих закладів або відсутність чітких ефективних інструкцій та необхідних інформаційних матеріалів для підвищення обізнаності вчителів, яким чином використовувати цифрові засоби в умовах карантину.

Особливо важливо було дізнатися про стан готовності вчителів до здійснення дистанційного навчання за 5-бальною шкалою (див. рис. 2).

Рис. 2. Відповіді респондентів на запитання щодо їх готовності до дистанційного навчання (за 5-бальною шкалою)

Також ми мали на меті з'ясувати, які саме питання та проблеми виникають у батьків у процесі переведення дітей на дистанційні форми навчання під час карантину. Серед основних чотирьох питань від батьків учителями було отримано такі відповіді: як виконати домашнє завдання – 76,1 %; чим займати дітей удома на карантині – 50,4 %; проведення зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) – 27,3 %; проведення державної підсумкової атестації (ДПА) – 23,3 %.

Автори онлайн-анкети просили вчителів надати спектр інших запитань, які окреслюють батьки. Як наслідок – було отримано відповіді такого змісту: яким чином буде здійснюватися оцінювання учнів; деякі батьки взагалі ніяких запитань не задають; що робити, якщо роботу не здано в терміни; чи будуть діти навчатися влітку; як після роботи допомогти дитині; як отримати консультацію з учителем; для чого нам це; батьки хочуть посадити дитину перед екраном; питання, пов'язані з комп'ютерною неграмотністю; де знайти час, щоб займатися з дітьми; як правильно організувати роботу дитини дистанційно?

Слід зазначити, що результати опитування засвідчили недостатню підготовленість учителів, а також закладів освіти до здійснення дистанційного навчання. Неочікувана ситуація, в якій опинилися заклади освіти, недостатня технічна оснащеність, нерівність учнів та вчителів щодо доступу до Інтернету та цифрових пристроїв зумовили сьогодні низку викликів, які потребують вирішення

як у нашій державі, так і світі загалом. Саме тому варто звернути особливу увагу на ті відповіді та рекомендації, які надала низка міжнародних організацій, серед яких – ОЕСР, Рада Європи, ЮНЕСКО та ін.

Міжнародні організації, відповіді та рекомендації. Відділ освіти Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) оприлюднив відповідь (COVID-19 Response) на ситуацію, що склалась у державах у системах освіти, коли заклади опинилися перед викликами організації дистанційного навчання, та представив низку заходів для вирішення зазначених проблем [9; 10]. Це насамперед реакція на кризу, що склалася, а також кращі практики країн-членів ОЕСР, стандарти освіти Ради Європи та нові та існуючі освітні ресурси, що можуть бути використані вчителями, іншими спеціалістами в галузі освіти та громадськістю [13]. Серед них такі:

- мобілізувати різні форми використання Інтернету для освіти та освітніх ресурсів. Країни повинні використовувати свої вже існуючі дистанційні курси в Інтернеті, коли це можливо, а також заохочувати компанії з виробництва навчальних засобів та ІТ;

- використовувати онлайн-платформи. Такі платформи зазвичай можуть містити навчальні курси та ресурси в різному цифровому форматі (текст, відеолекції тощо). Якщо не існує відкритих платформ із певних тем, учитель може скористатися іншими онлайн-ресурсами;

- розробляти нові онлайн-платформи для навчання (віртуальні аудиторії). Вчителі можуть віддалено навчати своїх учнів, коли вони перебувають дома, користуючись різними платформами;

- запроваджувати партнерство з приватними освітніми платформами;

- співпрацювати на міжнародному рівні для узагальнення існуючих освітніх ресурсів в Інтернеті;

- надати вчителям можливості цифрового навчання та підвищення кваліфікації.

Щодо закриття шкіл ОЕСР розглядає такі способи подолання викликів, як збалансування кількості та часу заходів, де учні перебувають перед екраном та поза ним, оскільки це може вплинути на їх здоров'я; постійне відслідковування емоційного здоров'я учнів. Потрібно шукати такі технологічні рішення, щоб забезпечити зв'язок, взаємодію та підтримку учнів під час навчання, особливо в умовах невизначеності. Важливо також надати доступ до пристроїв, зокрема до управління доступом до ІТ-інфраструктури. Одночасний доступ до ІТ-інфраструктури слід контролювати, аби мати можливість забезпечити такий доступ у певних часових рамках. На перспективу освітнім політикам важливо вивчити безпечні системи для складання іспитів з дому.

ОЕСР оприлюднила Рамкові настанови щодо відповіді освіти на пандемію COVID-19 2020 року, що ґрунтуються на зібраних у межах останнього дослідження PISA даних (Програма ОЕСР із міжнародного оцінювання учнів (PISA) у читанні, математиці та природничих науках)), зокрема в доповіді описуються проблеми, з якими стикаються різні системи освіти в аспекті освіти онлайн [9; 10; 11]. Керівникам освітніх систем та організацій запропоновано розробити плани щодо продовження навчання з використанням альтернативних методів на період необхідної соціальної ізоляції. На основі швидкого оцінювання освітніх потреб та існуючих відповідей у дев'яносто восьми країнах у доповіді визначено найбільш важливі потреби, на які варто реагувати в цих планах, а також галузі, які, можливо, будуть більш проблемними в рамках упровадження планів [9; 14]. У документі пояснюється, чому заходи соціальної ізоляції, що є необхідними, блокуватимуть навчання у школах протягом кількох місяців у більшості країн. Відсутність цілеспрямованої та ефективної стратегії для захисту можливості навчатися протягом цього періоду призведе до значних втрат у навчанні для здобувачів освіти.

Висновки. Проведене опитування, аналіз отриманих результатів надали можливість зробити висновки: сьогодні вчителі є основними рушіями та агентами

здійснення дистанційних заходів в умовах карантину. Вони першими почали шукати різноманітні онлайн-засоби, інструменти для організації та проведення дистанційних заходів, для консультування та спілкування з батьками та учнями, з колегами та адміністрацією закладів освіти. У цих умовах важливим для педагогів стало підвищення власного фахового рівня, і це, у більшості випадків, здійснюється самостійно шляхом самоосвіти під час карантину. З опитування чітко видно: педагоги переконані, що дистанційне навчання має базуватися на чітких інструкціях із боку державних органів влади, управлінь освіти, закладів освіти та за підтримки батьків і всіх зацікавлених сторін. Основним завданням держави сьогодні є інтегрування спільних цілей, цінностей, завдань, створення можливостей організації дистанційного навчання для учнів та вчителів. На основі проведеного дослідження та аналізу громадської думки педагогів доцільно зробити пропозиції, подані нижче. Результати онлайн-опитування та проведений аналіз можуть бути використані:

- **урядовими установами:** Міністерством освіти і науки України, управліннями освіти на різних рівнях (для розроблення планів дій, програм, проведення заходів, що спрямовані на підтримку вчителів в умовах карантину);

- **зкладами загальної середньої освіти** та іншими освітніми установами (для побудови каналів комунікації, онлайн-підтримки та інформування колективу щодо планів роботи, наявних технічних та програмних засобів, можливостей для учнів та батьків в умовах конкретного регіону та закладу освіти, швидкого реагування на потреби вчителів та учнів, підтримки вчительських інновацій);

- **зкладами післядипломної педагогічної освіти** та іншими установами, що здійснюють підвищення кваліфікації вчителів (для запровадження та методичного супроводу онлайн-заходів із підвищення кваліфікації вчителів, зокрема щодо використання ІКТ та проведення дистанційного навчання, інформування про нові онлайн-можливості для вчителів, їх консультування щодо здійснення дистанційного навчання);

- **науково-дослідними установами**, зокрема в системі НАПН України (для розроблення інструментів та методик підтримки онлайн-навчання з різних предметних галузей, виявлення прогалин та пропонування інноваційних, ефективних науково обґрунтованих онлайн-засобів і науково-методичного супроводу, що забезпечать учителів і систему підвищення кваліфікації новітніми розробками);

- **іншими зацікавленими сторонами**, зокрема й організаціями громадянського суспільства (для підтримки онлайн-навчання в умовах карантину, моніторингу та оцінювання рівня доступу до освітніх послуг і процесу дотримання прав учнів на освіту в умовах карантину й обмежень, спричинених ним).

Вказані установи та зацікавлені сторони мають звернути увагу на такі рекомендації:

- розробити формат і плани регулярного спілкування з учителями для вирішення проблем та швидкого реагування на їх потреби щодо надання підтримки з удосконалення та оновлення методик онлайн-навчання з учнями;

- створити умови для забезпечення педагогів доступом до Інтернету та комп'ютерного обладнання з метою здійснення дистанційного навчання;

- розробити чіткі інструкції для всіх категорій учителів, практичних психологів, соціальних педагогів, асистентів учителів, керівників шкіл із використання онлайн-засобів для дистанційного навчання та налагодження каналів комунікації із закладами освіти та суб'єктами педагогічної дії;

- створити та впровадити в кожному регіоні термінові короткотривалі курси з питань використання онлайн-інструментів для здійснення дистанційного навчання (на базі закладів ППО та інших установ, що проводять підвищення кваліфікації вчителів). Найбільш ефективними формами професійного розвитку педагогічні працівники назвали вебінари, а також курси, майстер-класи, конференції, семінари та проєкти в режимі онлайн;

- розширити спектр теле- та радіоуроків для учнів на регіональних каналах ЗМІ;

- запровадити систему консультування вчителів онлайн в умовах карантину з питань використання ІКТ та проведення дистанційного навчання в кожному закладі ППО. Таке консультування потрібно організувати й для батьків на рівні ЗЗСО;

- розширити можливості для обміну досвідом між учителями щодо здійснення онлайн-навчання (на базі закладів ППО, професійних спільнот, ЗЗСО);

- розробити пам'ятки для учнів та батьків щодо безпечного використання екранного часу та онлайн-інструментів задля захисту від онлайн-загроз та збереження здоров'я учнів;

- розробляти та впроваджувати інноваційні онлайн-методики для навчання учнів, що доводять свою практичність й ефективність в умовах карантину. Такі розробки мають бути науково обґрунтованими;

- запропонувати інноваційні технологічні рішення задля здійснення дистанційного навчання вчителями. При цьому варто залучати приватний сектор та сферу бізнесу;

- здійснювати постійний онлайн-моніторинг проблем і потреб учителів щодо реалізації дистанційного навчання та підвищення кваліфікації з цього питання з метою швидкого на них реагування в умовах карантину [2].

Перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження не вичерпує розв'язання всього спектра проблем, пов'язаного з готовністю вчителів до організації дистанційного навчання. Продовжити науковий пошук важливо в таких напрямках, як підвищення кваліфікації вчителів різних предметів із питань використання цифрових засобів навчання; створення інформаційно-цифрового середовища закладів, зокрема післядипломної, освіти; оцінювання готовності закладів освіти до здійснення дистанційного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бартків О. Готовність педагога до інноваційної діяльності / О. Бартків // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2010. – № 1. – С. 52–58.
2. Іванюк І. В. Результати онлайн-опитування щодо потреб учителів у підвищенні фахового рівня з питань використання цифрових засобів та ІКТ в умовах карантину / І. В. Іванюк, О. В. Овчарук // Аналітичні матеріали. – К. : Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2020. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/719908/> (дата звернення: 23.06.2020).
3. Линенко А. Ф. Теория и практика формирования готовности студентов педагогических вузов к профессиональной деятельности : дис. ... доктора пед. Наук : 13.00.01, 13.00.04 / А. Ф. Линенко ; Ін-т пед.-ки АПН України. – Київ, 1996. – 378 с.
4. Наказ МОН України «Положення про дистанційне навчання» від 25.04.2013 №466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#n18> (дата звернення: 23.06.2020).
5. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / за ред. З. Н. Курлянд та ін. – Вид. 3-тє, переробл. і доповн. – К. : Знання, 2007. – 495 с.
6. Полат Е. С. Теория и практика дистанционного обучения : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева. – М. : Изд-ий центр «Академия», 2004. – 416 с.
7. Слостенин В. А. Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе: содержание, структура функционирования / В. А. Слостенин // Профессиональная подготовка учителя в системе высшего образования. – М. : Просвещение, 1995. – С. 14–28.
8. Технологія створення дистанційного курсу : навч. посіб. / В. Ю. Биков та ін. – К. : Міленіум, 2008. – 324 с.

9. Fassari M. Statement of Chair of the Steering Committee for Education Policy and Practice // The Council of Europe. 2020. URL: <https://www.coe.int/en/web/education/statement-by-maria-fassari-chair-of-the-steering-committee-for-education-policy-and-practice-cdppe> (Last accessed: 23.06.2020).
10. OECD. Education responses to COVID-19: Embracing digital learning and online collaboration. 2020. URL: https://oecd.dam-broadcast.com/pm_7379_120_120544-8ksud7oaj2.pdf (Last accessed: 23.06.2020).
11. OECD. PISA 2018 results. 2020. URL: <https://www.oecd.org/pisa/publications/pisa-2018-results.htm> (Last accessed: 23.06.2020).
12. Ovcharuk O., Ivaniuk I., Soroko N., Gritsenchuk O., Kravchyna O. The use of digital learning tools in the teachers' professional activities to ensure sustainable development and democratization of education in European countries // E3S Web of Conferences. – 2020. – 166 (10019). URL: https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/abs/2020/26/e3sconf_icsf2020_10019/e3sconf_icsf2020_10019.html (Last accessed: 23.06.2020).
13. Reimers F., Schleicher A. A framework to guide an education response to the COVID-19 Pandemic of 2020. *OECD*. URL: https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=126_126988-t631xsohs&title=A-framework-to-guide-an-education-response-to-the-Covid-19-Pandemic-of-2020 (Last accessed: 23.06.2020).
14. The Council of Europe. COVID-19 Response. 2020. URL: <https://www.coe.int/en/web/education/covid-19> (Last accessed: 23.06.2020).

Дата надходження до редакції: 24.06.2020 р.